

Efektywność polskiego sektora farmaceutycznego w latach 1996-2002

*Jacek Ruszkowski
Kazimierz Ryć
Zofia Skrzypczak*

Charakteryzując światowy sektor farmaceutyczny, wśród wielu innych cech wymienia się również wysoką rentowność. W prezentowanym opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jak efektywnym jest polski sektor farmaceutyczny.

Dane statystyczne, zaczerpnięte z opracowań GUS, dotyczą lat 1996-2002 i pokazują, że sektor farmaceutyczny odgrywa istotną rolę w polskiej gospodarce. Świadczy o tym chociażby bardzo wysoki udział zysku brutto i netto sektora farmaceutycznego w zysku całego polskiego przemysłu przetwórczego i niezwykle wysoka rentowność na jednego zatrudnionego, charakteryzująca sektor farmaceutyczny.

Polski rynek farmaceutyczny jest rynkiem rozwijającym się prężnie i mającym swoją wyraźną specyfikę. Dominują na nim produkty zagraniczne i to zarówno pod względem liczby zarejestrowanych środków farmaceutycznych, jak i wartości sprzedaży.

Obecna sytuacja na rynku farmaceutycznym w Polsce jest bezpośrednim następstwem przemian ustrojowych i ekonomicznych, zapoczątkowanych kilkanaście lat temu. W latach 90. zachodziły na nim równoległe trzy procesy:

- 1) pojawiło się wiele nowych krajowych firm (zarówno w sferze produkcji, jak i dystrybucji),
- 2) firmy zagraniczne intensywnie interesowały się polskim rynkiem (inwestując na nim i otwierając przedstawicielstwa handlowe),
- 3) prywatyzacja sektora farmaceutycznego postępowała wolniej niż w innych branżach przemysłowych.

Zarówno krajowi, jak i zagraniczni uczestnicy rynku farmaceutycznego skarżą się na jego przeregulowanie i zbytnią uznaniowość. Taki stan rzeczy wynika zarówno z przyczyn obiektywnych (transformacja gospodarki i reforma służby zdrowia), jak również spowodowany jest specyfiką polityki gospodarczej – opóźnieniem prywatyzacji producentów leków i ochroną krajowego rynku i przemysłu farmaceutycznego.

Komisja Europejska wymogła dostosowanie polskiego prawa farmaceutycznego do standardów unijnych, godząc się jednocześnie na wprowadzenie kilkuletniego okresu przejściowego (do roku 2008), przeznaczonego na dostosowanie procesu rejestracji leków w Polsce do zasad i procedur obowiązujących w Unii Europejskiej.

Wśród charakterystycznych cech światowego przemysłu farmaceutycznego wymienia się zazwyczaj: wysoką rentowność, znaczne nakłady na badania, innowacyjność, specyficzne kanały dystrybucji, koncentrację kapitału itp.

W prezentowanym opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy polski sektor farmaceutyczny również charakteryzował się wysoką rentownością¹.

I. Przychody

Dla okresu 1996-2002 zestawiono informacje (tabela 1) o wysokości i tempie wzrostu przychodów osiągniętych w Polsce w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym i branżach tego sektora: 2441 – produkcja środków farmaceutycznych i 2442 – produkcja preparatów farmaceutycznych (leków).

Przychody w przemyśle przetwórczym wzrosły w analizowanym okresie z 215,8 mld. PLN do 384,7 mld. PLN, czyli o 78,3%; natomiast przychody w sektorze farmaceutycznym wzrosły z 2,9 mld. PLN do 6,9 mld. PLN, czyli o 137,8%. Branża produkująca środki farmaceutyczne (branża 2441) zanotowała w tym okresie wzrost przychodów o 103,9%, natomiast branża produkująca leki (branża 2442) wzrost aż o 152%.

Lata	Prze- mysł prze- twórczy	% wzrostu	Sektor farma- ceutycz- ny	% wzrostu	Branża 2441	% wzrostu	Branża 2442	% wzrostu
1996	215786	–	2921	–	1312	–	1695	–
1997	292270	135,4	3900	133,5	1810	138,0	2090	123,3
1998	301266	103,1	4124	105,7	1847	102,0	2276	108,9
1999	328885	109,2	4339	105,2	2122	114,9	2218	97,5
2000	382031	116,2	4917	113,3	2225	104,9	2692	121,4
2001	410787	107,5	5908	120,2	2426	109,0	3482	129,3
2002	384682	93,6	6947	117,6	2675	110,3	4272	122,7
2002/ 1996		178,3		237,8		203,9		252,0

Tabela 1. Przychody (w mln. PLN) i ich tempo wzrostu (w %) w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996-2002.

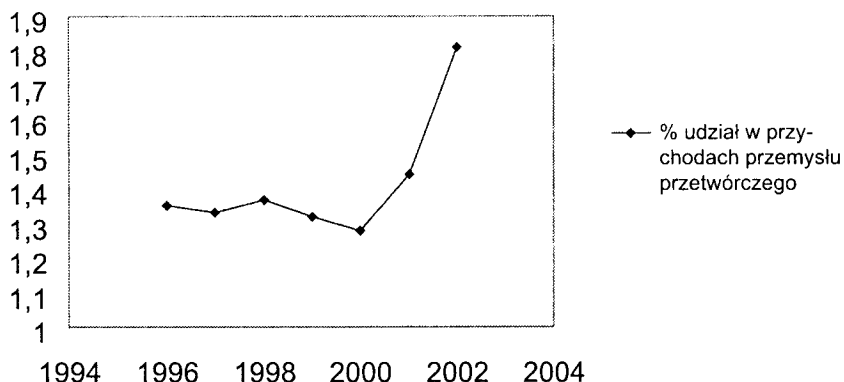
Źródło: GUS (F-01)

Analiza udziału przychodów sektora farmaceutycznego w przychodach przemysłu przetwórczego (tabela 2 i wykres 1) pozwala stwierdzić, iż okres 1996-2002 (poza latami 1999-2000) cechowała tendencja wzrostowa. Była ona wyraźna w ostatnich latach – udział przychodów sektora farmaceutycznego wzrósł z 1,28% w roku 2000 do 1,44% w roku 2001 i do 1,81% w roku 2002. W okresie tym przychody przemysłu przetwórczego wzrosły minimalnie (z 382,0 mld. PLN do 384,7

mld. PLN, czyli o 0,7%), a równocześnie przychody sektora farmaceutycznego wzrosły o 41,3% (z 4,9 mld PLN do 6,9 mld PLN).

Lata	Przemysł przetwórczy	Sektor farmaceutyczny	% przychodów	Branża 2441	% udział	Branża 2442	% udział
1996	215786	2921	1,35	1312	44,9	1695	55,1
1997	292270	3900	1,33	1810	46,4	2090	53,6
1998	301266	4124	1,37	1847	44,8	2276	55,2
1999	328885	4339	1,32	2122	48,9	2218	51,1
2000	382031	4917	1,28	2225	45,3	2692	54,7
2001	410787	5908	1,44	2426	41,1	3482	58,9
2002	384682	6947	1,81	2675	38,5	4272	61,5

Tabela 2. Udział przychodów sektora farmaceutycznego w przychodach przemysłu przetwórczego i branżowa struktura przychodów sektora farmaceutycznego w Polsce w latach 1996-2002 (w %). Źródło: GUS (wg F-01)

Wykres 1. Udział przychodów sektora farmaceutycznego w przychodach przemysłu przetwórczego w Polsce w latach 1996-2002 (w %).

W przychodach sektora farmaceutycznego wyraźnie wzrósł w analizowanym okresie udział branży produkującej leki (branża 2442) – z poziomu 55,1% w 1996 roku do poziomu 61,5% w roku 2002.

Tabela 3. zawiera informacje o przychodach przypadających na 1 zatrudnionego oraz tempie ich wzrostu w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w okresie 1996-2002.

Poza latami 1999-2000, przychody na 1 zatrudnionego w sektorze farmaceutycznym przewyższały te osiągane w przemyśle przetwórczym. Zjawisko nasiliło się w latach 2001-2002; w tych latach tempo wzrostu przychodów na 1 zatrudnionego było w sektorze farmaceutycznym znacznie wyższe w porównaniu z przemysłem przetwórczym. Natomiast dla całego analizowanego okresu (lata 1996-2002)

tempo wzrostu przychodów na 1 zatrudnionego było zbliżone i – zarówno w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym, jak i branży produkującej leki (branża 2442) – kształtowało się na poziomie przekraczającym 240%.

Lata	Przemysł przetwórczy	% wzrostu	Sektor farmaceutyczny	% wzrostu	Branża 2441	% wzrostu	Branża 2442	% wzrostu
1996	104 696	–	118 706	–	120 621	–	123 452	–
1997	138 541	132,3	156 002	131,4	164 471	136,4	149 350	121,0
1998	154 836	111,8	162 560	104,2	168 522	102,5	157 990	105,8
1999	180 065	116,3	174 011	107,0	185 457	110,0	164 357	104,0
2000	222 823	123,3	212 937	122,4	204 110	110,1	220 873	134,4
2001	232 885	104,5	250 148	117,5	236 845	116,0	260 375	117,9
2002	254 279	109,2	291 527	116,5	273 517	115,5	300 930	115,6
2002/ 1996		242,9		245,5		226,8		243,8

Tabela 3. Przychody na 1 zatrudnionego oraz tempo ich wzrostu w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branży 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996 – 2002 (w PLN i w %). Źródło: GUS (wg F-01)

II. Wynik finansowy

W tabeli 4. przedstawiono wynik finansowy brutto i tempo jego zmian w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w latach 1996-2002.

Dla przemysłu przetwórczego najbardziej korzystnym był rok 1997 – zysk brutto osiągnął poziom 12,8 mld. PLN, najwyższy w analizowanym okresie. Następne lata przynosiły zdecydowaną tendencję spadkową zysku brutto, w 2001 roku zysk brutto spadł do poziomu 2,9 mld PLN, co stanowi zaledwie 22,7% zysku osiągniętego przez przemysł przetwórczy w 1997 roku. Rok 2002 przyniósł odwrócenie się tej niekorzystnej tendencji w gospodarce – zysk brutto wzrósł do 5,4 mld. PLN; jest to w stosunku do 2001 roku wzrost o 84,1%, ale zysk brutto osiągnięty w 2002 roku stanowi nadal tylko ok. 42% rekordowego dla analizowanego okresu zysku brutto z 1997 roku.

Lata	Przemysł przetwórczy	% wzrostu	Sektor farmaceutyczny	% wzrostu	Branża 2441	% wzrostu	Branża 2442	% wzrostu
1996	9422,4	–	596,6	–	287,8	–	308,8	–
1997	12823,8	136,1	710,7	119,1	355,5	123,5	355,2	115,0
1998	8234,0	64,2	537,4	75,7	200,6	56,4	336,8	94,8
1999	5016,6	60,9	599,4	111,5	271,6	135,4	327,8	97,3
2000	5208,4	123,8	499,7	83,4	158,6	58,4	341,1	104,1
2001	2916,2	47,0	542,3	108,5	175,0	110,3	367,3	107,7
2002	5369,8	184,1	918,1	169,3	318,6	182,1	599,5	163,2

Tabela 4. Wynik finansowy brutto i tempo jego zmian w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996-2002 (w mln. PLN, w %). Źródło: GUS (wg F-01)

Dla sektora farmaceutycznego rok 1997 był również korzystny – osiągnięto zysk brutto 710,7 mln. PLN, ale lepszy wynik finansowy zarejestrowano w tym sektorze w roku 2002. Zysk brutto osiągnął poziom 918,1 mln. PLN, co oznacza w stosunku do roku 1997 wzrost o prawie 30%.

Rok 2002 był również wyjątkowo korzystny dla branży produkującej leki /branża 2442/ – zysk brutto osiągnął poziom 599,5 mln PLN i był o 68,8% wyższy od zysku osiągniętego w roku 1997 i o 63,2% wyższy od zysku brutto z roku 2001.

Zysk brutto w branży produkującej leki charakteryzował się w badanym okresie największą stabilnością – poza rekordowym rokiem 2002. W pozostałych latach zamykał się w przedziale od 308,8 mln. PLN w roku 1996 do 367,3 mln. PLN w roku 2001.

Branża produkująca środki farmaceutyczne (branża 2441) charakteryzowała się – naprzemiennie występującymi – spadkami i wzrostami zysku brutto; wskaźniki wzrostu to: dla roku 1997 (w stosunku do roku 1996) - 123,5%, a potem odpowiednio: 56,4%, 135,4%, 58,4% i 110,3% dla roku 2001 (w stosunku do roku 2000). Regularność tę zakłócił rok 2002 – wskaźnik wzrostu osiągnął poziom 182,1% (w stosunku do roku 2001). Ale jeśli porównamy zysk brutto tej branży roku 2002 i roku 1997, to stwierdzimy, iż zysk brutto osiągnięty w roku 2002 stanowi ok. 90% zysku z roku 1997.

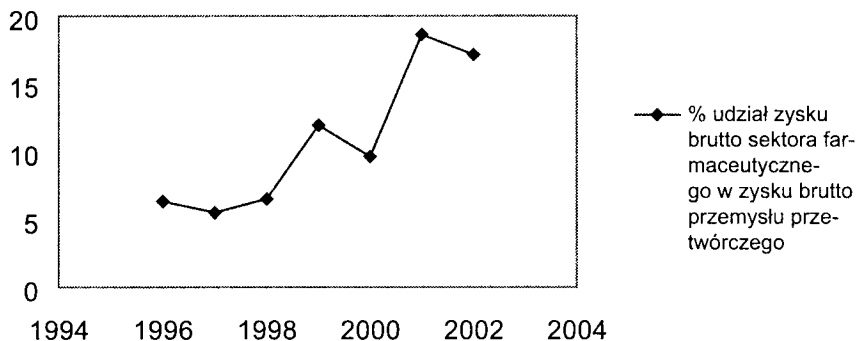
Kolejny aspekt analizy wyniku finansowego brutto sektora farmaceutycznego to określenie, jaką stanowi on część zysku brutto przemysłu przetwórczego i jaka jest jego branżowa struktura (tabela 5. i wykres 2.).

Lata	Przemysł przetwórczy	Sektor farmaceutyczny	% udział	Branża 2441	% udział	Branża 2442	% udział
1996	9422,4	596,6	6,3	287,8	48,2	308,8	51,8
1997	12823,8	710,7	5,5	355,5	50,0	355,2	50,0
1998	8234,0	537,4	6,5	200,6	37,3	336,8	62,7
1999	5016,6	599,4	11,9	271,6	45,3	327,8	54,7
2000	5208,4	499,7	9,6	158,6	31,7	341,1	68,3
2001	2916,2	542,3	18,6	175,0	32,3	367,3	67,7
2002	5369,8	918,1	17,1	318,6	34,7	599,5	65,3

Tabela 5. Udział zysku brutto sektora farmaceutycznego w zysku brutto przemysłu przetwórczego 2002 i branżowa struktura zysku brutto sektora farmaceutycznego w Polsce w latach 1996-2002 (mln PLN, %). Źródło: GUS (wg F-01)

Udział zysku brutto sektora farmaceutycznego w zysku brutto przemysłu przetwórczego wahał się w latach 1996-2002 w granicach 5,5 – 18,6%, wykazując zdecydowaną tendencję wzrostową (wykres 2). Rekordowymi są tutaj dwa ostatnie lata: 2001 i 2002. W roku 2001 udział sektora farmaceutycznego w zysku brutto przemysłu przetwórczego wynosił 18,6%. W roku 2002 udział ten spadł wprawdzie nieco (do 17,1%), ale w ujęciu wartościowym zysk brut-

to sektora farmaceutycznego był najwyższy w analizowanym okresie i wynosił 918,1 mln. PLN (wzrost o ok. 70% w stosunku do roku 2001). Spadek udziału w zysku brutto przemysłu przetwórczego był w tym wypadku efektem znacznego wzrostu zysku w przemyśle przetwórczym (z 2,9 mld. PLN do 5,4 mld. PLN).

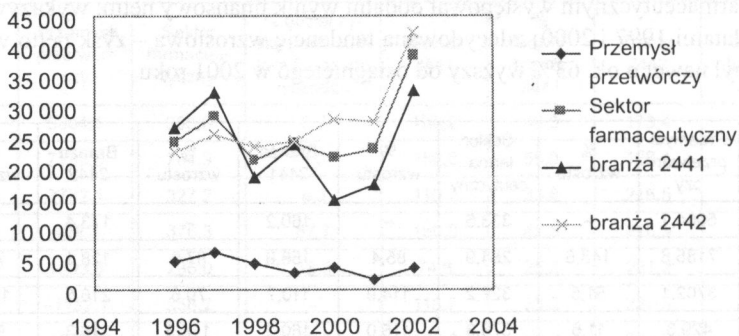
Wykres 2. Udział zysku brutto sektora farmaceutycznego w zysku brutto przemysłu przetwórczego w Polsce w latach 1996-2002 (w %).

Analiza branżowej struktury zysku brutto w sektorze farmaceutycznym (tabela 5.) pokazuje, iż w całym analizowanym okresie ponad połowę zysku generowała branża produkująca leki (branża 2442). W ostatnich trzech latach (2000-2002) wskaźnik opisujący udział zysku tej branży przekraczał 65%.

Najbardziej przejrzystym obrazem wysokiej rentowności sektora farmaceutycznego na tle przemysłu przetwórczego jest rentowność (zyskowność) brutto przeliczona na 1 zatrudnionego (tabela 6 i wykres 3).

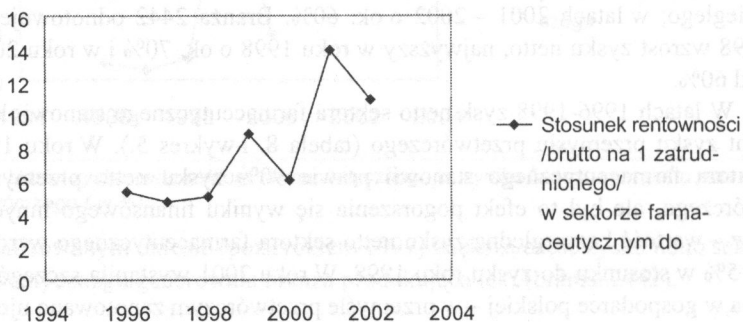
Lata	Przemysł przetwórczy	Sektor farmaceutyczny	Branża 2441	Branża 2442	Stosunek rentowności SF do PP
1996	4572	24245	26460	22491	5,3
1997	6079	28429	32303	25382	4,7
1998	4232	21186	18303	23379	5,0
1999	2747	24037	23737	24290	8,8
2000	3621	21642	14549	27987	6,0
2001	1653	22963	17085	27466	13,9
2002	3549	38527	32577	42230	10,9

Tabela 6. Zyskowność brutto na 1 zatrudnionego w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996-2002 (w PLN).
Źródło: GUS (wg F-01)

Wykres 3. Zysowność /rentowność/ brutto na 1 zatrudnionego w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996-2002 (w PLN).

Rentowność w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w przemyśle przetwórczym wahała się w granicach kilku tysięcy PLN: od 6079 PLN w najkorzystniejszym roku 1997 do 1653 PLN w roku 2001. Dla sektora farmaceutycznego rentowność ta była kilkakrotnie wyższa; w latach 1996-2001 wynosiła ponad 20 000 PLN, a w roku 2002 prawie 40 000 PLN.

Wykres 4. Stosunek rentowności brutto na 1 zatrudnionego w sektorze farmaceutycznym do rentowności brutto na 1 zatrudnionego w przemyśle przetwórczym w Polsce w latach 1996-2002.

Tabela 6. i wykres 4. pokazują relacje między rentownością brutto na 1 zatrudnionego w sektorze farmaceutycznym i w przemyśle przetwórczym. Stosunek ten był w analizowanym okresie równy bądź zdecydowanie wyższy od pięciu, co oznacza, że rentowność w sektorze farmaceutycznym kilka lub nawet kilkunastokrotnie przewyższała rentowność brutto na 1 zatrudnionego w przemyśle przetwórczym. Wskaźnik ten wykazuje tendencję wzrostową, a w ostatnich dwóch latach, tj. 2001-2002 przekraczał 10: dla roku 2001 wynosił 13,9, a dla roku 2002 wyniósł 10,9.

Tabela 7. przedstawia poziom wyniku finansowego netto w latach 1996-2002 w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442². Wynik finansowy netto przemysłu przetwórczego w roku 2001 był ujemny, w pozostałych latach był dodatni i charakteryzował się dosyć dużą zmiennością. W sek-

torze farmaceutycznym występował dodatni wynik finansowy netto; wykazywał on (poza latami 1997 i 2000) zdecydowaną tendencję wzrostową – zysk netto w roku 2002 był nawet o ok. 63% wyższy od osiągniętego w 2001 roku.

Lata	Przemysł przetwórczy	% wzrostu	Sektor farmaceutyczny	% wzrostu	Branża 2441	% wzrostu	Branża 2442	% wzrostu
1996	5004,1	–	333,6	–	160,2	–	173,4	–
1997	7185,6	143,6	284,9	85,4	156,8	97,9	128,1	73,9
1998	3702,1	51,5	327,2	114,9	110,7	70,6	216,5	169,0
1999	429,3	11,6	376,3	115,0	160,0	144,5	216,3	99,9
2000	1593,8	371,0	296,0	78,7	74,8	46,8	221,2	102,3
2001	-1132,1	Ujemne	356,2	120,3	118,7	158,7	237,5	107,4
2002	1137,6	–	579,1	162,6	192,2	161,9	386,9	162,9

Tabela 7. Wynik finansowy netto (w mln. PLN) i tempo jego wzrostu (w %) w przemyśle przetwórczym, sektorze farmaceutycznym oraz branżach 2441 i 2442 w Polsce w latach 1996-2002. Źródło: GUS (wg F-01)

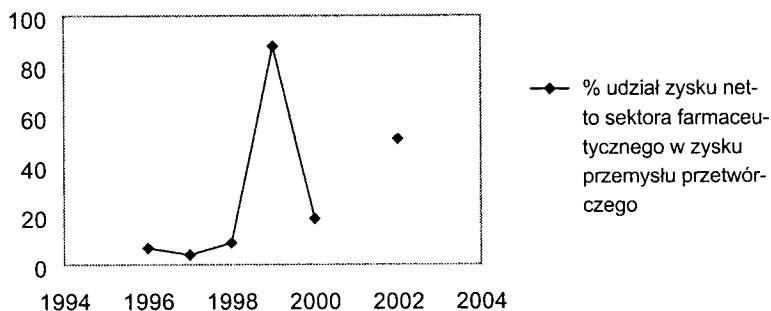
Branża 2441 odnotowała w roku 1998 spadek zysku netto (o ok. 39%) i w roku 2000 o ponad 50%. W pozostałych latach zysk netto rósł w porównaniu do roku ubiegłego; w latach 2001 – 2002 o ok. 60%. Branża 2442 odnotowuje od roku 1998 wzrost zysku netto, najwyższy w roku 1998 o ok. 70% i w roku 2002 o ponad 60%.

W latach 1996-1998 zysk netto sektora farmaceutycznego stanowił kilka procent zysku przemysłu przetwórczego (tabela 8. i wykres 5.). W roku 1999 zysk sektora farmaceutycznego stanowił prawie 90% zysku netto przemysłu przetwórczego, ale był to efekt pogorszenia się wyniku finansowego innych sektorów – wartość bezwzględna zysku netto sektora farmaceutycznego wzrosła tylko o 15% w stosunku do zysku roku 1998. W roku 2001 wystąpiła szczególna sytuacja w gospodarce polskiej – w przemyśle przetwórczym zanotowano ujemny wynik finansowy netto. Strata była równa 1132,1 mln. PLN. Natomiast sektor farmaceutyczny odnotował dodatni wynik finansowy netto; zysk netto tego sektora wyniósł 356,2 mln. PLN i był wyższy od zysku wygospodarowanego w roku 2000 o ok. 20%. W roku 2001 wystąpił w sektorze farmaceutycznym ponad 60% wzrost zysku netto; osiągnął on poziom 579,1 mln PLN i stanowił 50,9% zysku netto całego przemysłu przetwórczego.

Lata	Przemysł przetwórczy	Sektor farmaceutyczny	% udział zysku netto sektora farmaceutycznego	Branża 2441	% udział branży 2441	Branża 2442	% udział branży 2442
1996	5004,1	333,6	6,7	160,2	48,0	173,4	52,0
1997	7185,6	284,9	4,0	156,8	55,0	128,1	45,0
1998	3702,1	327,2	8,8	110,7	33,8	216,5	66,2
1999	429,3	376,3	87,7	160,0	42,5	216,3	57,5
2000	1593,8	296,0	18,6	74,8	25,3	221,2	74,7
2001	-1132,1	356,2	-	118,7	33,3	237,5	66,7
2002	1137,6	579,1	50,9	192,2	33,2	386,9	66,8

Tabela 8. Udział zysku netto sektora farmaceutycznego w zysku netto przemysłu przetwórczego i struktura branżowa zysku netto w Polsce w latach 1996-2002 (mln PLN, %).
Źródło: GUS (wg F-01), obliczenia własne.

Wykres 5. Udział zysku netto sektora farmaceutycznego w wyniku finansowym netto przemysłu przetwórczego (w %).

W analizowanym okresie (poza rokiem 1997) większą część zysku netto sektora farmaceutycznego generowała branża produkująca leki (branża 2442).

III. Efektywność sektora farmaceutycznego³

W tabeli 9. przedstawiono wartość produkcji sprzedanej w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002 oraz tempo zmian owej wartości. Wartość produkcji sprzedanej określono wg cen bieżących, natomiast wskaźniki wzrostu policzono dla produkcji sprzedanej, wyrażonej w cenach stałych (za rok bazowy przyjmowano każdorazowo rok poprzedni).

Wyraźna tendencja wzrostowa wartości produkcji sprzedanej nie może być podstawą do oceny stanu polskiej gospodarki, jej gałęzi i sektorów, ponieważ wzrost wartości jest wywołany wzrostem wolumenu sprzedaży, ale i wzrostem cen. Dopiero przejście do cen stałych (cen tzw. roku bazowego), dzięki wyeliminowaniu ruchów cenowych (inflacji), umożliwi ocenę zmian ilości (wolumenu) sprzedanych produktów.

Lata	Przemysł przetwórczy ⁴	% wzrostu ⁵	Przemysł chemiczny ³	% wzrostu ⁴	Sektor farmaceutyczny ³	% wzrostu ⁴
1996	182104,8	111,3	16812,2	105,8	2717,3	107,0
1997	225184,5	113,8	19652,3	108,5	3310,7	103,4
1998	250687,4	104,7	20399,9	96,5	3374,1	90,1
1999	271103,5	103,2	21305,0	97,7	3703,0	98,2
2000	316655,7	108,7	24929,6	109,0	4119,1	101,9
2001	308772,2	97,7	25796,3	102,5	4704,9	107,1
2002	312216,2	100,9	26970,6	104,4	5474,6	112,1

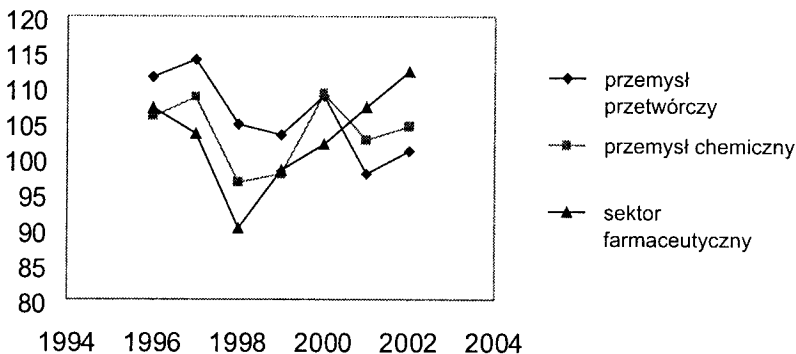
Tabela 9. Wartość produkcji sprzedanej w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym (mln PLN) i tempo jej zmian (%) w Polsce w latach 1996-2002. Źródło: „Nakłady i wyniki przemysłu w 1996 r.”, GUS Warszawa 1997 i następane

W przemyśle przetwórczym rysowała się w analizowanym okresie (poza rokiem 2001) tendencja wzrostowa wolumenu produkcji sprzedanej (tabela 9. i wykres 6.). Tendencja ta była wyraźna w latach 1996-1997 i w roku 2000; w okresie 1998-1999 oraz w roku 2002 wzrost ilości sprzedanych przez przemysł przetwórczy dóbr był minimalny.

W przemyśle chemicznym, lata 1998-1999 to okres spadku wolumenu produkcji sprzedanej; w roku 1997 i 2000 zarysowała się bardzo wyraźna, a w latach 1996 i 2001-2002 wyraźna tendencja wzrostowa wolumenu produkcji sprzedanej (w stosunku do roku ubiegłego).

W sektorze farmaceutycznym wystąpiły w analizowanym okresie zjawiska podobne jak w przemyśle chemicznym – w roku 1998 zanotowano prawie 10% spadek wolumenu sprzedanej produkcji (w stosunku do roku 1997), w roku 1999 tendencja spadkowa utrzymała się, lecz siła spadku była mniejsza – tylko ok. 2%.

Okres 2000-2002 charakteryzował się systematycznym wzrostem wolumenu sprzedaży; tempo wzrostu było coraz większe: od 101,9% w roku 2000 w porównaniu z rokiem 1999, przez 107,1% w roku 2001, aż do 112,1% w roku 2002 w porównaniu z rokiem 2001.

Wykres 6. Tempo wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu przetwórczego, przemysłu chemicznego i sektora farmaceutycznego (liczonej wg cen stałych) w Polsce w latach 1996-2002 (w %).

Kolejny zestaw informacji ekonomicznych, pozwalających ocenić efektywność sektora farmaceutycznego w Polsce na tle przemysłu chemicznego i przemysłu przetwórczego, zawierają:

- wskaźniki poziomu kosztów (z całokształtu działalności oraz ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów);
- wskaźniki rentowności obrotu (brutto i netto);
- wskaźniki płynności (I i II stopnia)⁶.

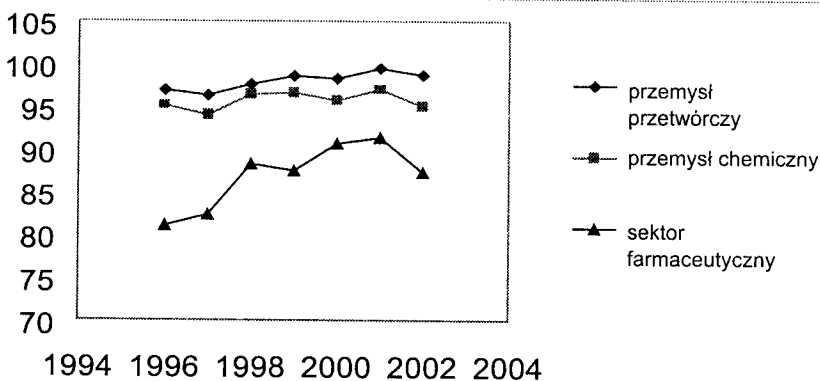
Tabela 10. zawiera zestawienie wskaźników poziomu kosztów osiągniętych w przemyśle przetwórczym, chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002.

Lata	Przemysł przetwórczy		Przemysł Chemiczny		Sektor farmaceutyczny	
	A/	B/	A/	B/	A/	B/
1996	96,9	94,4	95,1	90,1	81,0	79,3
1997	96,3	94,2	94,0	91,6	82,3	79,9
1998	97,6	95,4	96,4	94,0	88,3	85,0
1999	98,6	96,1	96,6	93,8	87,5	85,1
2000	98,3	96,1	95,7	93,4	90,7	87,7
2001	99,5	97,2	97,0	93,5	91,4	87,8
2002	98,7	96,0	95,0	92,8	87,3	85,8

Tabela 10. Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności (A) i ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (B) w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002 (w %). Źródło: „Nakłady i wyniki przemysłu”, GUS Warszawa 1997 i następane

Można jednoznacznie stwierdzić, że w prawie całym analizowanym okresie wskaźniki poziomu kosztów wykazywały tendencję wzrostową (dopiero w roku 2002 zarysowała się tendencja spadkowa). Oznacza to, iż systematycznie malała nadwyżka przychodu ze sprzedaży nad poniesionymi nakładami.

Najkorzystniej kształtowała się sytuacja w sektorze farmaceutycznym (wykres 7): wskaźnik udziału kosztów w przychodach z całokształtu działalności wahał się w przedziale 81 – 91,4%; podczas gdy w przemyśle chemicznym wahał się w przedziale: 90,1 – 94%, a w całym przemyśle przetwórczym: 96,3 – 99,5%.

Wykres 7. Wskaźniki poziomu kosztów z całokształtu działalności w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002 (w %).

Wskaźnik poziomu kosztów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów zachowywał się podobnie; niższa był jedynie o kilka punktów procentowych jego wartość.

W tabeli 11 przedstawiono informacje o zmianie poziomu wskaźników rentowności obrotu brutto i netto w latach 1996-2002.

Lata	Przemysł przetwórczy		Przemysł chemiczny		Sektor farmaceutyczny	
	brutto	netto	brutto	netto	brutto	netto
1997	4,2	2,3	6,0	3,4	17,6	10,1
1998	2,6	1,2	3,6	1,8	11,8	7,1
1999	1,4	0,1	3,5	1,6	12,5	7,8
2000	1,8	0,7	4,3	2,7	9,3	5,7
2001	0,5	-0,4	3,0	1,7	8,6	5,6
2002	1,4	0,3	5,0	3,2	12,7	8,0

Tabela 11. Wskaźniki rentowności obrotu brutto i netto w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002 (w %).

Źródło: „Nakłady i wyniki przemysłu” GUS 1997-2002

Najwyższą rentownością, zarówno brutto, jak i netto, charakteryzował się sektor farmaceutyczny (choć i w nim w okresie 1996-2001 wyraźną była tendencja spadkowa obu wskaźników rentowności), gorszą była sytuacja przemysłu chemicznego, a najmniej korzystna sytuacja występowała w całym przemyśle przetwórczym. Wskaźnik rentowności brutto w sektorze farmaceutycznym wahał się w przedziale: 8,6 – 17,6%, w przemyśle chemicznym – w przedziale: 3,0 – 6,0%, a w przemyśle przetwórczym – w przedziale: 0,5 – 4,2%. Podobne tendencje widoczne są przy obserwacji zmian wskaźnika rentowności obrotu netto. Dla przemysłu przetwórczego wahał się on w przedziale: -0,4 – 2,3% (w roku 2000, gdy wskaźnik rentowności brutto wynosił 0,5%, wskaźnik rentowności netto był ujemny). Dla przemysłu chemicznego wskaźnik ten wahał się w przedziale: 1,6 – 3,4%, a w sektorze farmaceutycznym w przedziale: 5,6 – 10,1%. Na uwagę zasługuje rok

2002 – zarówno w przemyśle chemicznym, jak i sektorze farmaceutycznym wyraźne jest odwracanie się niekorzystnych trendów spadkowych wskaźników rentowności brutto i netto.

W tabeli 12. przedstawione są wskaźniki płynności I i II stopnia osiągnięte w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w okresie 1996-2002.

Lata	Przemysł przetwórczy		Przemysł chemiczny		Sektor farmaceutyczny	
	I stopnia	II stopnia	I stopnia	II stopnia	I stopnia	II stopnia
1997	16,0	77,7	17,5	99,3	24,1	139,7
1998	13,2	75,9	19,9	98,4	17,8	145,0
1999	12,4	68,3	17,8	87,4	60,6	162,6
2000	11,5	72,8	13,1	97,1	23,8	133,1
2001	12,7	71,0	11,3	94,5	24,6	128,2
2002	13,5	68,6	13,6	88,7	32,4	147,0

Tabela 12. Wskaźniki płynności I i II stopnia w przemyśle przetwórczym, przemyśle chemicznym i sektorze farmaceutycznym w Polsce w latach 1996-2002 (w %). Źródło: „Nakłady i wyniki przemysłu” GUS 1997 – 2002

Wskaźniki płynności zarówno I jak i II stopnia kształtowały się najkorzystniej w sektorze farmaceutycznym.

Wskaźniki płynności I stopnia dla przemysłu przetwórczego i chemicznego wykazywały w całym analizowanym okresie zbliżone tendencje i nie odbiegające zbyt od siebie poziomy. Dla przemysłu przetwórczego wskaźnik ten zawierał się w przedziale: 11,5 – 16%, a dla przemysłu chemicznego: 11,3 – 19,9%. Dla sektora farmaceutycznego przedział wahań był znacznie szerszy: od 17,8% w roku 1998 do 60,6% w roku 1999; w ostatnich trzech latach wskaźnik płynności I stopnia wzrósł z poziomu 23,8 do 32,4%. Wskaźniki płynności II stopnia w całym analizowanym okresie były dla sektora farmaceutycznego większe od 100; oznacza to, iż wartość inwestycji i należności krótkoterminowych przewyższała w każdym roku wartość zobowiązań krótkoterminowych. Dla przemysłu chemicznego wskaźniki te były nieco niższe od 100 i wykazywały tendencje spadkową. Dla przemysłu przetwórczego wskaźniki te również wykazywały tendencje spadkową i kształtowały się na poziomie oscylującym wokół 70.

IV. Podsumowanie

W analizowanym okresie, tj. w latach 1996-2002, przychody w przemyśle przetwórczym wzrosły o prawie 80%; w tym samym okresie przychody w sektorze farmaceutycznym wzrosły o prawie 140%.

Analiza udziału przychodów sektora farmaceutycznego w przychodach przemysłu przetwórczego pozwala stwierdzić, iż okres 1966-2002 (poza latami 1999 – 2000) cechuje tendencja wzrostowa. Jest ona wyraźna w trzech ostatnich latach, kiedy to udział przychodów sektora farmaceutycznego wzrósł z 1,28% w roku 2000 do 1,44% w roku 2001 i do 1,81% w roku 2002.

Udział zysku brutto sektora farmaceutycznego w zysku brutto przemysłu przetwórczego wahał się w latach 1996-2002 w granicach 5,5 – 18,6%, wykazując zdecydowaną tendencję wzrostową.

Do interesujących ustaleń prowadzi analiza relacji między rentownością brutto na 1 zatrudnionego w sektorze farmaceutycznym a podobną rentownością w przemyśle przetwórczym. W całym analizowanym okresie wskaźnik ten zawierał się w przedziale: 4,7 – 13,9.

W latach 1996-1998 zysk netto sektora farmaceutycznego stanowił kilka procent zysku przemysłu przetwórczego. W roku 1999 zysk sektora farmaceutycznego stanowił prawie 90% zysku netto przemysłu przetwórczego, ale był to efekt pogorszenia się wyniku finansowego innych sektorów – wartość bezwzględna zysku netto sektora farmaceutycznego wzrosła tylko o 15% w stosunku do zysku roku 1998.

W roku 2001 wystąpiła szczególna sytuacja w gospodarce polskiej – w przemyśle przetwórczym zanotowano ujemny wynik finansowy netto: strata była równa 1132,1 mln. PLN. Sektor farmaceutyczny odnotował dodatni wynik finansowy netto; zysk netto tego sektora wyniósł 356,2 mln. PLN i był wyższy od zysku wygospodarowanego w roku 2000 o ok. 20%.

Analiza wskaźników rentowności obrotu brutto i netto w latach 1996-2002 pozwala stwierdzić, iż najkorzystniejsza sytuacja występowała w sektorze farmaceutycznym (choć i w nim w okresie 1996-2001 wyraźną była tendencja spadkowa obu wskaźników rentowności), gorzej prezentował się przemysł chemiczny, a najmniej korzystna sytuacja występowała w całym przemyśle przetwórczym.

Analiza danych statystycznych, wskaźników ekonomicznych i informacji zawartych w opracowaniu upoważnia do stwierdzenia, iż **sektor farmaceutyczny odgrywa istotną rolę w polskiej gospodarce.**

Informacje o autorach

Prof. dr hab. Jacek Ruskowski, Centrum Zdrowia Publicznego WSPiZ.

Prof. dr hab. Kazimierz Ryć, Katedra Gospodarki Narodowej WZ UW.

Dr Zofia Skrzypczak, Katedra Gospodarki Narodowej WZ UW.

E-mail: skrzypczak@mail.wz.uw.edu.pl.

Przypisy

- ¹ Rola polskiego sektora farmaceutycznego poświęcona jest publikacja: Zofia Skrzypczak, Jacek Ruskowski, Kazimierz Ryć – „Wpływ sektora farmaceutycznego na kondycję polskiej gospodarki” z serii: Raporty Centrum Zdrowia Publicznego WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa, luty 2004.
- ² Wynik finansowy netto otrzymuje się po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia (tj. podatek dochodowy).
- ³ Poniższa część opracowania została przygotowana na podstawie wydawnictwa GUS „Nakłady i wyniki przemysłu” dla lat 1996-2002.
- ³ wg cen bieżących
- ⁵ liczony wg cen stałych
- ⁶ Wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności. Koszty z całokształtu działalności to koszty własne sprzedanych produktów, towarów i materiałów, związane z działalnością operacyjną, pozostałe koszty operacyjne i koszty finansowe. Przychody z całokształtu działalności obejmują: przychody

ze sprzedaży w kraju i na eksport produktów, towarów i materiałów, przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną i przychody finansowe. Wskaźnik rentowności obrotu (brutto lub netto) jest to relacja wyniku finansowego (brutto lub netto) do przychodów z całokształtu działalności. Wskaźnik płynności I stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych. Wskaźnik płynności II stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych.

Bibliografia

Ryć, K., Ruszkowski J. i Z. Skrzypczak. 2004. *Wpływ sektora farmaceutycznego na kondycję polskiej gospodarki*, Warszawa: Centrum Zdrowia Publicznego WSPiZ im. L. Koźmińskiego.

„Nakłady i wyniki przemysłu”, GUS Warszawa, lata 1997-2002.

„Rocznik Statystyczny Przemysłu”, GUS Warszawa, lata 1996-2002.